

**KOMMENTÁR
A TIZENKÉT PRÓFÉTÁHOZ**

X.

JÓNA PRÓFÉTA KÖNYVE

IRTA:
DR. KECSKEMÉTHY ISTVÁN.

CLUJ-KOLOZSVÁR
NYOMTATTA A „TERMINUS” KÖNYVNYOMDA
1930.

KOMMENTÁR A TIZENKÉT PRÓFÉTÁHOZ

X.

JÓNA PRÓFÉTA KÖNYVE

ÍRTA :
DR. KECSKEMÉTHY ISTVÁN.

CLUJ-KOLOZSVÁR
NYOMTATTA A „TERMINUS” KÖNYVNYOMDA
1930.

JÓNA KÖNYVE

I. BEVEZETÉS

Nagy Sándor találkozása a zsidósággal egészen másképpen ütött ki, mint ahogyan Habbakuk tőle előre félt. Nem következett be az akkorra várt világhatasztrófa; de nem lett a zsidóságnak sem semmi bántódása. Ezért ez róla a közvetlen érintkezés után sokkal jobb véleményt táplált, mint mikor még csak félelmes híreből ismerte; sőt a samaritánusok kegyetlen megrendszabályozása révén még bizonyos rokonszenvre is gyulladt iránta. Es tényleg, a görög uralomra a zsidóknak jó sokáig nem volt mért panaszkodni. Nagy Sándor alatt békében élhettek és ha utódai között Coelesyria birtokáért, melybe Palesztina is be volt kebelelve, harcok folytak is, annak a zsidóság nem vallotta kárát, sőt még hasznát is látta annyiban, hogy a versengő felek kedvét igyekeztek keresni, hogy a magok részére megnyerhessék. Mikor pedig e vetekedések 301-ben az ipsosi csatában azzal értek véget, hogy Coelesyria a Ptolemaeusok (Lagidák) birtokába ment át és Egyiptomhoz csatoltatott, akkor a zsidókra nézve a békének és csendes fejlődésnek egy hosszú, zavartalan korszaka nyílt meg. Ennek a fejlődésnek gyümölcse lett a zsidó missziói szellem megszületése, a zsidó vallás örök hajtóerejéül szolgáló eschatologikus szellemből. Ez az eschatologikus gondolkodás u. i. először a templom felépülésétől várta a messiási üdv megvalósulását, azután az Ezra-Nehemia reformjától és végül most arra a belátásra kellett jutnia, hogy miután az egész világ vallási központjául rendeltetett templom már megvan, az innét kiáradó tóra, a tökéletes kultuszi és erkölcsi törvény szintén meg van állapítva és a tökéletes kultusz be van rendezve, ha az üdv mégis késik, annak csak egy oka lehet: az, hogy a zsidóság még nem tett eleget Deuterójesaja által megjelölt világtörténeti hivatásának, nem lett a pogányok papja és prófétája. Csak, ha a pogányok Jahvéhoz tértek, akkor jöhet el az üdv. Ebből a belátásból született meg a

zsidó missziói szellem, amelyet az új testamentumból oly igen hevesnek ismerünk. E belső folyamat megérlelődésére a lehető legkedvezőbb hatással volt a külső viszonyok alakulása. A Palesztinában alakult görög kolóniák és az óriási hellén birodalmakban szerte, de kivált Egyiptomban és főleg Alexandriában virágzó zsidó telepek mind megannyi csatornák lettek a hellén szellemnek a zsidóságba való beáramlására. Oly szellemnek, mely utban volt a világ meghódítására és mindenféle fajú és nyelvű népeknek egy civilizációban való egyesítésére. Az a kedvező helyzet pedig, amelyben a három első Ptolemaeus alatt a zsidóság volt, letörte az idegenek iránti ősi gyűlöletének élet és annak helyébe a szabadverseny vágyát ébresztette fel benne. A saját szellemi kincseit értékesebbnek tartván a hellén világénál, azoknak feltárásával versenyre akar indulni a hellenizmussal a világ meghódításában. Megkezdődik a szent iratok hellén nyelve fordítása és megkezdődnek a missziók. Megérezte a zsidóság ösztönszerűleg, hogy az ő vallásában a világvallásnak, amivé az Deuterójesaja óta köztudomásszerűleg praedestinálva volt, immár minden kelléke megvan. Bár Jeruzsálem a központja, de nincs semmi politikai alakutathoz, sőt földrajzi határokhoz sem kötve; istenfogalmának és erkölcstanának tisztasága felette áll az akkori legműveltebb népekének is; családi életének tisztasága, törvényeihez való szigorú ragaszkodása, ünnepszentelésének komoly áhitata pedig bizonyos elismerést, sőt tekintélyt biztosít neki a pogányok között. Ily belátás mellett nem csoda, ha Deuterójesaja szelleme ragadta meg a zsidó nép széles rétegeit és ha e szellem világításánál kicsinyesnek tűnt fel előtte elődeinek türelmetlen particularizmusa, mely eddig útját állta a zsidóság érvényesülésének; és szinte nevetségesnek szükkeblű, önző üdvváradalma, mely a zsidóságnak üdvöt, a pogányságnak pedig végpusztulást helyez kilátásba. Így az eschatologia, mire megszülte a missioi szellemet, ő maga is régiségtárba került. A gyülekezetben határozottan a szabadelvűek kerültek felül, a nemzetietlenek és messiásellenesek, akik az orthodoxok idegengyűlöletét és a pogányvilág elsüllyedését leső messiási váradalmaik már nem haraggal nézték, hanem kinevették. Ösztönszerűleg megérezték azt a torz ellenmondást, mely van e váradalmak és a zsidóság világtörténeli hivatása közt, mely éppen az volna, hogy a pogányokkal is megismertesse Jahvét. Megérezték, hogy mily nagy lelki tisztátalanság van abban a zsidó felfogásban, mely missioi hivatalának nem a pogá-

nyok megmentését, hanem elkárhoztatását tűzte ki céljául; nem azért hirdette nekik Jahve akaratát, hogy megtérjenek, hanem csak azért, hogy felettük a maga felsőbbségét fitogtassa és az ítéletet kihívja rájuk. Mily nevetséges, mikor a kicsiny, paraszt és szatócs Jeruzsálem a belőle kiáradó ige révén a nagy, művelt és hatalmas Ninive elsüllyedését lesi. No, csak lessétek, míg Jahve elsüllyeszt a li mulatságokra egy nagy várost, annyi ártatlan gyermekeket és barmot.

Ebben a korban és ebből a szellemből született meg a Jóna könyve, e bájos próféta-legenda, melynek hőse Jóna ben Amittai aki a 2 Kir. 14, 25. szerint Gát Chéferből való próféta volt II. Jerobrámm idejében, tehát Amós kortársa, akinek viszontagságos története Ninivében, a régi Assiria fényes fővárosában éri el jó izü és tanulságos csattanóját. A régi próféta szemmel láthatólag a régi, szűkkeblű nacionalista felfogást képviseli. És pedig úgy, hogy annak korlátoltsága minden lépten-nyomon kitünjék. Mikor azt a megtisztelő megbízatást veszi, hogy menjen Ninvébe megtérést prédikálni, szökni akar nemcsak a feladat elől, hanem Jahve elől is, akiről pedig, mint az ő Istenéről a pogány hajósok előtt, büszkén teszi le kevély hitvallását, hogy az a menny istene; aki a földet és a szárazat teremtette. Mikor pedig tengerbe vettetése után a nagy cethal által csodálatosan megmenekülve végre is kénytelen a parancsot teljesíteni és váratlanul csodálatos sikert ér el, Ninive szinte egy szavára megtér a porban és hamuban és ez által elkerüli az elsüllyedést: akkor ő ahelyett, hogy ennek örülne, még bosszankodik és perbe száll Jahvéval és ami a történetnek felesleges csattanója (4, 2.) őszintén bevallja, hogy éppen azért is akart feladata elől megszökni, mert tudta, hogy az lesz a dolog vége, hogy Jahve megkegyelmez Ninivének. Tehát nem a feladat nagysága és nehézségei, hanem biztosra vett sikerei rettentették el! Egy próféta, aki nem azért prédikál, hogy hallgatóit megmentse, hanem azért, hogy Jahve megsemmisítő ítéletét kihívja rájuk. Ime ez a zsidó ág, mely óriási világtörténelmi feladatai és tagadhatatlan sikerei mellé állva éppen oly törpének és korlátolt-nak tűnik fel, amily nagy véleménnyel van önmagáról. Ez nem karrikatura, nem guny, hanem az egészséges és józan népléleknek maga-szemlélete, amelynek éppen legsötétebb onásait az a tiszta és mély, mindent megértő és soha nem panaszkodó humor aranyozza be, amely csak a nép lelke mélyéből tud fakadni.

És amilyennek e nép magát tapasztalta, olyannak akarta

tapasztalni erővel Jahvét is, akit irgalmas, kegyelmes, hosszútűrő és nagyjóságu Istennek hirdetett dicsekedve, mégis azt várta tőle, hogy a pogányokat haladéktalanul pusztítsa el. Jóna sehogy sem tud belenyugodni Ninive megmenekülésébe és még a történetek után is oly biztosra veszi, hogy Jahve az ő kedvéért meggondolja a dolgot és mégis csak elsülyeszti azt, hogy kimegy a városból (jellemző illustratio ehhez Zák. 2 (6—7) 10. 11 v., mely a zsidóknak Babelből való kijövetelét már úgy fogja fel, mint a városra jövő végveszedelem elől való menekülést), hogy biztos helyről lássa annak elsülyedését. És ennek a gondolkodási módnak félszeg voltát ismét egy jóízűen előadott történet, a csodafa története világosítja meg. Az a Jóna, aki egy egy nap nőtt, másnap elszáradt fát sajnálni tud, Jahvetől azt várja, hogy egy nagy és népes várost ne sajnáljon minden igaz ok nélkül egy szempillantás alatt elsülyeszteni. A zsidóságnak arra a magasabb belátásra jutása nyilvánul meg ebben, hogy ha Jahve nemcsak isten, hanem ő az Isten, akkor a pogányok istene is ő, akik ennél fogva nemcsak az ő büntető haragjára, hanem bünbocsátó kegyelmére is méltán számíthatnak.

E könyvecske nem egy ember alkotása, hanem a néplélek szülötte. Ugy termett, mint a népdalok, népmondák stb. teremni szoktak. Hogy történeti személy a hőse, az inkább e mellett szól, mint ez ellen. Ha eredetileg tényleg a Kir. midrásában volt a helye és onnét (2 Kir. 14, 27 mögül) vétetett át a Dodekaprophetonba, az sem mond ellene népies eredetének. Ellenben feltétlenül mellette szól annak minden ízében népies hangja, természetes eszejárása és az, hogy irodalmi anyagát, mint pl. a veszedelembé jutott hajóról a bűnös vízbedobása, a csodálatos hal, a csoda nagy város, annak napi járóföldekben megadott méretei, a csodafa stb., mind a népmeséknek — jórészt régi mythosok maradványaiból gyűjtött — közös kincseiből meríti. Emellett szól az is, hogy mélységes tanítás van benne, anélkül, hogy tanítani akarna. Jónát nem tekinthetjük az egyetemes zsidóság typusának, mert hiszen csak az egyik párt felfogását képviseli, de könyvében világosan láthatjuk az első, nemesebb, hellénkori zsidó néplélek visszatükröződését, mind a két pártét egyetemesen. Ott él ebben a lélekben Deuterójesaja szelleme, aki a zsidóságot a világ prófétájának tartja; ott Jeremiáé, aki szerint a próféta hivatása a megterésre hívás és ítélethirdetés; de ott él egész őszintén megnyilatkozva az az ősi elfogult és egészen kicsinyes faji szellem is,

mely az idegen népekben csak kárhozatra szánt tömeget lát, melynek ő az ő tiszta vallását és erkölcstanát nem azért hirdeti, hogy azt felemelje Jahvéhoz, hanem azért, hogy az ítéletet kihívja reá. Ennek a minden zsidó szívébe hosszú, kínos elhyomatások által kitörölhetetlenül bevéődött tisztátalan hátsó gondolatnak nyilvánosságra jutása és egyben leküzdése tükröződik e könyvben. A hellén világ szabad, boldog, napsugaras ege alatt megvilágosodott a zsidó lélek előtt az az igazság, hogy az ő Istenének, aki a pogányoknak is Istene és aki neki eddigi történetében nemcsak büntető bíráló, hanem imé, mint a mostani jólét mutatja, kegyelemosztó királya is volt, a pogányok számára is nemcsak bosszúja van, hanem kegyelme is. És a zsidóság hivatása volna ezt eljuttatni a pogányokhoz is.

A mű egységes. A jahvista és elohista források kimutatására nincs benne elegendő alap. De a 2, 3—10 v-ben levő zsoltár idegen kéz későbbi betoldása.

II. FORDITAS

- 1, 1. És lett Jahve szava Jónához, Amittai fiához, mondván:
2. Kelj fel, menj el Ninivébe, abba a nagy városba, és prédikálj nekik; mert gonoszságuk felhatolt előmbe.
3. v. És felkelt Jóna, hogy Társisba szökjék Jahve elől; és lement Jáfóba és talált egy Társisba menő hajót, annak megadta bérét és felszállt rá, hogy velök menjen Társisba Jahve elől.

III. RÉSZLETES MAGYARÁZAT

Jahve első szava Jónához: 1, 1—2, 11. v.) Jóna azt a parancsot veszi, hogy menjen Ninivébe prédikálni; ő azonban e helyett Joppéba megy, hogy Társisba szökjék. Jahve ekkor nagy vihart bocsát a tengerre, mely megakadályozza az elutazást. A hajósok sorsvetés útján megtudják, hogy ennek oka Jóna. Saját óhajátása szerint a tengerbe vetik őt, miután partra tenni nem tudják; mire a tenger elcsendesül. Jónát elnyeli egy nagy hal, mely három nap múlva Jahve parancsára partra teszi. A 2, 3—10 toldás.

Jahve parancsa: 1, 1—2. v.) Menjen Ninivébe prédikálni, mert annak gonoszága már felhatott az égre. 1, v.) Abból, hogy az első mondat *És lett* váv consec.-os impfectummal kezdődik, bár az egyszerűen a népies elbeszélő stylushoz tartozik, sokan mégis azt következtetik, hogy könyvünk úgy van kiszakítva egy nagyobb

4. Jahve pedig nagy szelet hajított a tengerre és nagy vihar lett a tengeren; úgy hogy a hajó azt gondolta, hogy szét kell törnie. 5. És a tengerészek megrémültek és kiáltoztak, kiki a maga

összefüggésből, t. i. a midrásból. De, hogy melyikből, abban nem tudnak megegyezni. Budde szerint a Kir midrásából, ahol a 2 Kir 14, 27. v. után volt a helye. De ez ellen Winkler azt veti, hogy itt előzőleg egy szó említés sincs Assyriáról és ekkor, II. Jeroboám idejében, Ninive még nem is volt főváros, csak Sanhe-ib (705—681) alatt lett az, tehát ide könyvünk nem illik, hanem annál inkább Náhum korába. Már most, hogy könyvünk hősét Náhum korára lehessen tenni, meg kell dönteni a 2 kir. 14, 25. vben említett Jónával való személyazonosságát. Ez úgy történik, hogy az *Amittai* jia szót törlik; Sievers innét, mint 2 Kir. 14, 25. ből ide tett glossát, Winckler ellenben 2 kir. 14, 25. ből, azzal, hogy nem szokás a név mellett az atya nevét is, a születési helyét is megjelölni, elég ez egyik (de ez nem áll meg, l. pl. 1 Kir. 19, 16.). E törlés azonban, akár innét, akár onnét, önkényes. Könyvünk határozottan egy ismert és tekintélyes régi próféta személyéhez akar fűződni, és erre legalkalmasabb volt Jóna ben Amittai, aki Izráel fénykorában élt, és azt jövendölte, hogy II. Jeroboám vissza fogja állítani az ország régi határait, ami be is teljesedett. Tehát nationalista irányú próféta volt, és nagy tekintélyben állhatott. Ez azért nem zárja ki azt, hogy könyvünk eredetileg benne volt a midrásban, és hogy épen 2 Kir. 14, 25. vhez fűződött; mert hiszen a midrás épen olyan kevésbé törődik a történeti adatok pontosságával, sőt valóságosságával is, mint a népmonda. 2. v.) A parancs tartalma. Menjen *Ninivébe, abba a nagy városba*, amely elbeszélésünk korában már csak a hagyományban volt ismeretes, mint a nagy város prototypusa, l. Gen. 10, 12. És *prédikálj neki*, (*'álejhá pro 'élejhá*, jobb így is olvasni, mint 3, 2 vben is van; mert, mint a következők mutatják, Jahve nem ellenséges szándékkal küldi *Ét. Felszállt előmbe gonoszáguk*, t. i. az égbe, ahol Jahve lakhelye van (1 Sám. 5 12), népies kifejezés a gonoszág nagyságának méreteire; Gen. 18, 21 ben a gonoszág eleni kiáltás száll fel Jahvéhoz.

A szökés: 1, 3. v. Kétszer is hangsúlyozza, hogy a próféta *Jahve elől* akar szökni. Ez Jóna ben Amittai korában egészen természetes gondolat lett volna, mert akkor még azt hitték, hogy aki kiment Jahve országából, az nincs többé az ő hatalma alatt; de korunkban már nyilvánvaló képtelenségnek tűnik ez fel. *Tarsis*-t egyek veszik a görög Tartessos-szal, mely Hispániában volt. Herodotos szerint a 7. és 6. sz.-ban mentek oda görögök és Gen 10, 4. görög városnak ismeri, mert a Jáván fiai közt sorolja fel. Ez. 27, 11. v. szerint élénk kereskedés folyt közte és a phoeniciai partok közt, ahova ezüstöt, vasat, ónt és ólmot szállított. *Jáfó* a görög

istenéhez és a tengerbe hajigálták a holmikat, amik a hajón voltak; Jóna pedig lement volt a hajó belsejébe és lefeküdt és mély álomba volt merülve.

6. Akkor odament hozzá a hajóskapitány és mondta neki: Hogy alhatol ily mélyen? Kelj fel, kiálts Istenedhez! Iatán ránk gondol az Isten és nem veszünk el. **7.** És monda egyik a másiknak: Jertek és vessünk sorsot, hogy megtudjuk, ki miatt van rajtunk ez a baj; és sorsot vetettek és a sors Jónára esett.

8. És mondának neki: No mondd meg nekünk, aki miatt

Joppe, a mai Jafa. *Felszállt* a héberben a helyzetnek megfelelőbben: *leszállt bele*.

A vihar: 1, 4. 5. v.) A vihar oly nagy, hogy a hajósok kétségbeesetten imádkoznak és a hajón lévő tárgyakat a tengerbe hányják, hogy rajta könnyítsenek; Jóna pedig nyugodtan alszik a hajó mélyén, ahova természetesen még a vihar kitörése előtt lehuzódott, abban a biztos tudatban, hogy itt már nem érheti el Jahve keze. Találó ellenkép ehhez Mk 4, 35–41; ahol meg Jézus azért alszik nyugodtan, mert tudja, hogy ott is Isten kezében van. **4.** v. a hajó azt gondolta, hogy szét kell törnie, héb: „széttörni gondolt“, eredeti népies kitejezés, mint mikor nálunk azt mondják valamely élettelen tárgyról, hogy *el akar törni*. **5.** v. *Ki ki a maga istenéhez kiáltott*; tehát a hajók különböző nemzetbeliek voltak, mint ahogy ez ma is van a nagy kereskedelmi hajókon igen sokszor. A hajó aramos és arabos *szefináh* neve csak itt fordul elő.

Jóna a hibás: 1, 6, 7. v.) Jóna csendes nyugalma feltűnik a hajósoknak; a kapitány kérdőre vonja; a többiek sorsveést indítványoznak és az tényleg ki is deríti, hogy ő a hibás. **6.** v. A *rab hachóbél* = a hajós fő, azaz kapitány. *Mah lleká nirdám* nem = *mi lett téged, mély álomba merült?* mert *nirdám* nem vocativus, hanem infinitivus helyett megésszülő *mah-lléká*-hoz: *mi lett, vagy inkább mi ütött hozzád, aludni?* Hogy tudsz most aludni? A *jitlassét* bizonytalan jelentésű; n. sz. *ásét* (ierylik, ragyog, Jer 5, 28) igéből = kideül, megkegyelmez, így Kár; m. sz. *ásat*, egyébként nem használt igeből, melyből a *ástut* és *ástón* nevek is származnak, = *recogitare*, így Rev. **7.** v. A sorsvetés ilyen célokra régi, kedvelt eszköz volt, l. Jós 7, 14. skv; vagy más fordulattal (királyválasztás) 1 Sam 10, 20 skv. A *besellemi*-re nézve l. GK²⁶. 150. §. k, nagyon késői kifejezés, teljesebb alakja a 8 vben; *báser lemi*: ki az, akinek a dolga miatt? stb.

Jónát a tengerbe vetik: 1, 8–16. v.) Jóna, miután kilétét felfedte, arra a kérdésre, hogy mivel csendesíthetnék le a tengert, azt feleli, hogy vessék őt a tengerbe. Azok, miután partra tenni nem tudják, szót is fogadnak neki; mire a tenger lecsendesül. **8.** v. *Ki az, aki miatt rajtunk van ez a baj*; e szavakat, mint a

rajtunk van ez a baj: mi a foglalkozásod és honnét jössz, mi a hazád és mely népből való vagy? **9.** És monda nekik: Héber vagyok én, és Jahvét, az egek Istenét imádom én, aki a tenger t és a szárazat alkotta. **10.** Erre nagyon megijedtek az emberek és mondtak neki: Mit csináltál! Mivelhogy megtudták az emberek, hogy Jahve elől szökkik, mert megmondta nekik. **11.** És mondanak neki: mit csinájunk veled, hogy a tenger megcsendesedjék hozzánk? mert a tenger mindinkább viharzott. **12.** És monda nekik: Fogjatok engem és hajtsatok a tengerbe, akkor megcsendesül a tenger hozzátok; mert tudom én, hogy az én dolgom miatt van ez a nagy vihar rajtatok. **13.** Akkor törekedtek az emberek visszavinni a szárazra, de nem bírták, mert a tenger mind inkább viharzott felettük; **14.** tehát Jahvéhoz kiáltottak és mondanak: Oh, Jahve,

7. vből ide csuszott glossát, többen törlik: de a *mi* itt nem direct, hanem indirect kérdő névmás, vagy határozatlan névmás — quisquis; igazi népies beszéd: bárki vagy aki miatt ez a baj rajtunk van, mond meg nekünk, mi a foglalkozásod, stb. A kérdés részletezése is egészen népies, természetes. A nép fia ma is így kérdezi az idegent: mi maga? hová való? mely országból? mely nemzetből (milyen nyelven beszélnek ott?) **9.** v. Jóna csak az utolsó kérdésre felel, hogy ő héber, e névvel jelölik ugyanis magokat a zsidók idegekkel szemben. I. Gen 40, 15; Ex 2, 7; 3, 18. stb., aztán átér a földolagra: hogy ő Jahvét féli, azaz, mai nyelven imádja. **10.** v. Jahve nevének pusztia említése félelemmel tölti el a hajósokat; ami könyvünk szellemére nézve nagyon jellemző. *Mit csináltál!* nem kérdés, hanem a megrögtent emberek csodálkozó felkiáltása: hogy lehetett ilyet tenni! t. i. Jahve elől, ez elől a hatalmas Isten elől szöknit! Mert, hogy ez volt a bűne, azt, mint az elbeszélés pótlólag felvilágosít, a mostani beszélgetés során *megtudták tőle az emberek, mert megmondta nekik.* **11.** v. Mivel egyedül ő volt ott jahveimádó és ő miatta támadt a vihar, egyedül ő tudhatta, hogy mivel lehet Jahve iránta való haragját és azzal a viharral lecsendesíteni. *Hozzánk, hé: „rólunk“, Mindinkább viharzott,* héb: *menve, azaz haladva viharzó volt.* **12.** v. Egész természetes gondolat, hogyha az, aki miatt a hajót ez a vihar fenyegeti, már nem lesz rajta, tovább nem lesz oka Jahvénak a tengert korbácsolni. Minden más esetben kérdés nélkül bele vetették volna a hajósok az illetőt a tengerbe; de itt, mint a következők mutatják, mivel Jahve imádójáról volt szó, egészen különleges helyzetben érezték magukat. **13.** v. Először megkísérlik (*chátar* = keresztül tör, itt bennmaradólag, nem pedig = eveztek; a *V remigabani*-ja már magyarázat, nem fordítás) sértetlenül partra tenni; csak mikor abból, hogy az nem sikerül, **14.** v. megállapítják, hogy a tengerbe

no ne vesszünk el ennek az embernek a lelkéért és ne hárits ránk ártatlan vért; mert te cselekedted, Jahve, a niképen akartad; **15.** azzal fogták Jónát és behajították a tengerbe; és elállt a tenger haragjától. **16.** És az emberek nagy félelemmel félték Jahvét és áldozatot áldoztak Jahvének és fogadalmakat fogadtak.

2. I. Jahve pedig rendelt egy nagy halat, hogy nyelje el Jónát; és Jóna a hal hasában volt három nap és három éjjel.

2. Akkor imádkozott Jóna Jahvéhoz, az ő Istenéhez a hal hasából*;

II. és szólt Jahve a hálnak és kihányta Jónát a szárazra.

vetés Jahve akarata, akkor merik, annak erős hangsúlyozásával, hogy rajtuk az „ártatlan vér“, vagyis a nem jogos vérbossuból való emberölés nem kereshető, mert ők ezzel csak Jahve akaratát hajtják végre, **15.** v. a tanácsot végrehajtani; mire a vihar azonnal elállt. **16.** v. Ez nagy félelemmel töltötte el a hajósokat és egyben bebizonyította előttük Jóna mondását, hogy Jahve teremtette a tengert és a szárazt. Ennek elismerése nyilvánul abban, hogy nyomban áldozatot mutatnak be neki és fogadásokat tesznek, utjok szerencsés bevégzése esetére, természetesen. Jellemző, hogy az elbeszélő nem botránkozik meg azon, hogy Jahvének a jeruzsálemi templom kivül, törvényes pápáság és rítus nélkül áldozatot mutatnak be pogányok.

Jahve Jónát megmenti **2. I. 2. 11. v.)** Jahve rendeletéből egy nagy hal elnyeli Jónát, de három nap mulva partra teszi. **1. v.** Ez a nagy hal minden esetre a régi mithicus tengeri szörny népmesei maradványa, amit mutat az a hozzá fűződő zsidó magyarázat is, hogy ez egy cethal volt, amit Jahve a teremtés első napján teremtett és küőre célra tartott készen. A hal hasában való három teljes napi tartózkodás tudatosan csóda akar lenni, annak illusztrálására, hogy ez nem valami véletlen szerencse, hanem határozottan Jahve keze van a dologban. Ez a felfogás nyilatkozik meg Mt. 16, 4 ben is; és Jézus tisztán ebből a szempontból hasonlítja Mt. 12, 40 ben a maga sirban lételét a Jóna esetéhez. Együttal Jónának is időt e ged vele az elbeszélés dolgainak meggondolására és a bünbánatra. **2. v.)** Ennek eredménye az, hogy a hal hasából imával fordul Jahvéhoz, amit ő a **11. v.)** szerint meg is hallgat, és a rehez leckében részesített prófétát szárazra téteti. Hogy ezzel az elbeszélés azt akarja példázni, hogy Izráel a babyloni fogságban puhult meg és készítettett el világmisszionáriusi hivatalára, az világos; de az is kétségtelen, hogy maga ez az irodalmi anyag a régi hajós regéknek még a régi mythosokb l kialakult közkincese. A különböző népeknl különböző alakulatokban találkozzunk vele, l. erre nézve pl. Marti „Das. Dodekapropheton“, Tübingen, 1904. c. művét, a 246. lapon. Ide tartoznak a mi delfinen utazókról és vízi tündérekről szóló gyermekmeséink is.

3.)* Ezt mondta: *Kiáltottam szükségemben
Jahvéhoz és felelt nekem:
Az alvilág belsejéből kiáltottam,
Meghallottad szavam.*

4. *Mert örvénybe löktél engem,
Tengerek szívébe;
S folyamok vesznek körül engem,
Rajtam keresztül mentek.*

5. *És én azt mondtam, Elűzettem
Szemeid elől;
Csak még egy pillantást vehetnék
Szentséged templomára!*

Mivel a 2. v. csak azt mondja, hogy Jóna imádkozott, de azt nem, hogy mit, egy későbbi glossator alkalmat vett magának a 2, 3—10. vben egy halálos veszedelemből kiszabadult ember zsoltárjának a beszúrására. Ezen az egy ponton, a halálos veszedelmen kívül, mely azonban maga is egészen más mint hőstünké, nincs is az egésznek semmiféle vonatkozása Jóna esetével. Épen ezért valóban képtelen az a felfogás, amely szerint a Jóna könyvének eredeti magva ez a zsoltár lett volna. A zsoltár 7×4 soros strófából áll; a strófák eléggé rendben vannak; minden bibliai versben van egy egy strófa, csak a 6 vbeli nem teljes, ahoz még hozzá tartozik a 7. v. első sora; a 9. v. pedig toldás. **3. v.** *Ezt mondta, vajjo'mer a 2. v. vajjitpallél jához fű.ödik: imádkozott, ugy hogy e t mondta. Maga a strófa aztán adja a hálaima tárgyát: a szükségben levő ember kiáltott, és Jahve meghallgatta. Szükségemben, a héb: „a rajtam való szükségből“. **4. v.)** A *vattaslikéni* vávja a 3. v.-ben említett tényállás részletes magyarázatát vezeti be: kiáltottam, mert örvénybe jutottam, stb. Ez természetesen a nyomoruság képe, melybe az imádkozó esett; de, ugy látszik, a glossator ezt szószertin véve a Jóna esetére vonatkoztatta, azért iktatta ide e zsoltárt; *venáhar jeszobebéni* sing. helyett, aminek nincs értelme, olv. a LXX-val *unehárim jeszobebuni* plur.-t. A következő három szót a Zsolt. 42, 8 ból írta ide valaki: *minden hullmaid és habjaid*, azt híven, hogy ezek a következő, és ott szintén meglevő szavak elől — *rajtam keresztül mentek*, — csak íráshibából maradtak ki. **5. v.)** Mikor nyomoruságba jutott, az hitte, hogy végleg elvesztett; a Jahve szemei elől való elűzetés (1. Gen. 4, 14) u. i. ezt jelentette a hű zsidó szemében. Ugy látszik, hogy az író idegenben jutott ve zedelembe és azt hitte, hogy többé nem láthatja meg a jeruzsálemi templomot, amely után a bajban lévő hívő különös melegséggel szokott vágyakozni, 1. Zsol. 42, 7.*

- 2, 6. a. *Vizek vettek körül lelkemig,
Mélység jár körül engem;*
7. a.1. *A hegyek gyökeréig szálltam alá,*
6. b. *Sás van fejem körül kötve.*
7. a. ^{2.3.} b. *A földnek reteszei
Mögöttem vannak örökre;
De te felvontál életem verméből,
Jahve, én Istenem!*

Ezt az óhajt és egyben kétséget fejezi ki a második distichon, amit igen sokféle képen fordítanak, magyaráznak és jvítanak, de amit legjobban megmagyaráz szó szerinti fordítása: *bár csak folytathatnám a tekintést szentséged templomára*; bár még egyszer rá tekinthetnék; de ki tudja, látom-e még? (6. v.) Nyomorult állapotát szinezi tovább az előbbi kép kifejtésével. A második distichonból csak egy sor van meg, és pedig a második. Ennek első stichosául kiválóan alkalmas a 7. v.) első sora, mely mostani elhelyezésében kevésbé jó képet ad. Ha u. i. a 6. b.-vhez vesszük 2-ik stichosnak: *Sás van fejem körül kötve, A hegyek gyökeréig szálltam alá*, akkor feleslegesnek tetszik, mert, ha már sás nőtt valakinek a fejére, úgy is tudjuk, hogy elég mélyen esett a vízbe. Ha pedig a következőkhöz vonjuk: *A hegyek gyökeréig szálltam alá, A földnek reteszei mögöttem vannak örökre*, akkor két különböző képet kötünk össze, mert az első sor a vízbe való mély lemerülést, a másik pedig a sirba temetést ábrázolja. Ellenben, ha a 6. b. elé tesszük e sort, egészen jó distichont nyerünk, és semmi szövegváltoztatásra nincs szükségünk. A qecéb (=metszet) u. i. jelenti a föld és hegyek szabását (Sir. J. 16, [17] 19), amint az őstenger fenekéből, amelyben állanak, ki vannak metszve, tehát, mint a Trg. jó magyarosan mondja, a hegyek gyökerét, mely mélyen lent az őstenger talajában van. Mivel ily mélyre süllyedt a nyomor tengerébe, azért olyan már, mint egy hulla az iszapban, melynek feje körül kinőtt a sás. A 7. a v. distichona aztán még reménytelenebbnek tünteti fel a helyzetet: olyan volt már, mint akit eltemettek. A kép: *a föld, annak reteszei mögöttem örökre*, eléggé érthető; nem kell megváltoztatni. Ez még mind az 5. v. „*azt mondtam*“-jától függ: *azt gondoltam örökre el vagyok temetve*. Ehez kapcsolja aztán a második distichon a szabadítás örvendetes tényét: *Jahve mégis felhozta őt!* (8. v.) E strófa a 3. vnek megfelelőleg össz foglalja a tárgyat; most már befejezésül. (9. v.) Az utolsó, és közvetlenül a 8.-vhez fűződő, hálaadó strófa elé, hogy annak értékét még jobban kiemelje, ide szurt valaki egy, az ellenkező eljárás helytelenségét jellemző mondatot: **Akik hazug hiabavalóságokat**, héb.: **hazugság hiabavalóságait, tartanak figyelemben**, héb.: „**öriznek**“, azaz vallásos parancsokra,

2. 8. *Mikor eltikkadt bennem a lelkem,
Jahvéról megemlékeztem ;
És hozzád jött imádságom
Szentséged templomába.*

9. . . .

10. *Én azért hálaszóval
Áldozok neked ;
Amit fogadtam, megfizetem:
Jahvéé a megtartás!*

3, 1. Akkor lőn Jahve szava Jónához másodszer, mondván:
2. Kelj fel, menj el Ninivébe, abba a nagy városba; és prédikáld neki azt a prédikációt, amit én mondok neked. **3.** És felkelt Jóna, és elment Ninivébe Jahve szava szerint. Ninive pedig isteni nagy város volt; három napi járás.

vagy tárgyakra vonatkozólag, tartanak meg, itt pedig, a hazug hiábavalóságokra vonatkoztatva, amik bálványokat jelentenek, = tisztelnek, tehát: akik bálványokat tisztelnek (I. Zsolt. 31, 7.), azok **kegyelmöket elhagyják**. Ha itt cheszed alatt Jahve kegyelmét értjük, akkor helyes a P. fordítása: *kegyelmedet elhagyják*; ha pedig az ember kegyességét, akkor így kell fordítani: *kegyességöket, vagy vallásukat elhagyják*. De jobb itt e szót olyan értelemben venni, mint Zsolt. 144, 2-ben van, ahol magát az Istent, mint meglényegült kegyelmet jelenti: akik bálványokat tisztelnek, azok az ő igaz Istenöket elhagyják; én ellenben hála szóval áldozok neked, stb.: **10.** v.) E vers azonban a 8.-vhez fűződik: miután Jahve meghallgatott, én azért hálas akarok és fogok lenni, I. a cohortativusokat. A fogalom tevés és annak megfizetése a talio gondolatain nyugvó kegyesség tipikus megnyilvánulása; különösen a kései zsidóságra jellemző. A *jesuhátáh* költői alakja a *jesuháh*-nak, I. G. K. ²⁶. 90. §. g.

Jóna újabb parancsra Ninivébe megy: 3, 1—3. v.) Két, Izráel történetéből könnyen levonható, és a próféták által sokszor hangoztatott igazság illusztrációja ez: 1. hogy a világ pófétája mindig „kemény nyaku és engedetlen“ volt; 2. hogy a Jahve akarata mindig diadalmaskodott. **1.** v.) Jahve ismétli parancsát. **2.** v.) A történetek után most már szorosán megszabja azt is, hogy csak azt prédikálja, amit ő neki mondani fog. **3.** v.) Vess össze az 1, 3-vel: ott a vett parancsra felkelt és szökött; itt felkelt és megy „Jahve szava szerint“. A lecke használt. Ninive nagy város „volt“; elbeszélésünk korában tehát már „egyszer volt, hol nem volt...“ Ennek felelnek meg méretei is. *Nagy város volt Istennek*, azaz ő előtte, az ő mértékével mérve, tehát az emberi mértéket túlhaladólag volt nagy (v. ö. Gen. 10, 9: Nimród nagy

3, 4. És kezdett Jóna bemenni a városba, egy napi járást, és prédikált és monda: Még három nap és Ninive fel van forgatva! **5.** És hittek Ninive emberei Istenben; és bőjtöt hirdettek és zsákot öltöttek nagyjoktól kicsinyökig. **6.** Aztán elért a dolog Ninive királyához, és felkelt trónjáról, és levetette magáról palástját; és zsákot vett fel, és leült a hamuba. **7.** És kikiáltatta és mondta:

„Ninivében. A királynak és nagyjainak parancsára. Mondván: Se ember, se állat, se marha, se juh ne ízleljen semmit, ne legeljenek, vizet se igyanak. **8.** Hanem öltözzenek zsákba, ember és állat, és kiáltanak Istenhez erővel; és térjenek meg, ki-ki az ő gonosz

vadász volt Jahve előtt): *három napi járás*; mely népies hossz-mértéket a 4. v. után ítélve nem a kerükt, hanem az átmérő, vagy legalább is a hosszúság nagyságának kell venni.

A váratlan siker: 3, 4—9. v.) Mire Jóna egy napi járásra bement a városba, oly hatást ért el prédikációja, hogy az emberek gyászba öltöztek és a dolog hirtelen a királyhoz is eljutván, az hivatalos nyílt parancsban rendeli el a nyilvános bőjtöt, gyászt és imát, még az állatokra is kiterjesztve. **4. v.)** Még alig kezdte meg munkáját, a városnak még csak egy harmadáig juthatott, máris megtért az egész város. *Még három nap*, a M. szerint: *még negyven nap*; de igaza van Duhmnak, hogy itt jobb a LXX szövege, mely három napot mond. A negyven nap valamely bölcs irástudó javítása lehet, aki a terminus nevelésével a dolog valószínűségét akarta emelni. Holott itt éppen a csodaszertőség van öntudatosan kidomborítva; és a fenyegetés sem a városnak ellenség által való felforgatására szól, hanem oly csodálatos katasztrófájára, amilyen Szodomát érte. A háromnapos terminus mellett szól az is, hogy a következő királyi edictumban e-rendelt abszolút bőjt terminusának a dolog természete szerint össze kellett esni a Jóna terminusával; arra pedig negyven nap már mégis sok lett volna. **5. v.)** Az egész város egy csapásra megtér: *hisz Istenben. 'elohim és nem jahve*, mert itt pogányokkal való viszonyában van róla szó. A bőjt és a zsákba, az: z a gyász jelül durva szörszövetbe való öltözés a kései zsidóságnak volt kedvenc kegyességi gyakorlata. **6. v.)** A dolog a királyi palotába is eljut. Ez a népmese hargjának igazi mintája. Abból a felfogásból indul ki, hogy a király otthon mindig trónusán ül diszpalásijában. Mikor aztán a nagy hírt meghallja, hamar leugrik trónjáról, leveti palástját és a hamuba ül. **7. v.)** A királyi edictum utánzó stylus curialisa, tartalma és kivált a ninivei életmódról való felfogás, hogy t. i. az emberek ott is marhát tartanak, mely kijár a mezőre legelni, szintén csak úgy csepeg a népiesség malasztjától. **8. v.)** Ezért valósággal a népfélség elleni merénylet Wellhausennek az a töb-

utjáról és abból az erőszakteleből, amely kezeiben van. **9.** Ki tudja, ismét megbánhatja az Isten; és visszatér haragja hevétől, és nem vesszünk el.“

3, 10. Es látta az Isten cselekedeteiket, hogy megtértek gonosz útjoktól; és megbánta az Isten azt a rosszat, amit mondott, hogy tenni fog velök, és nem tette meg.

4, 1. És rossz volt ez Jónának, valami nagy rossz; úgy hogy megharagudott. **2.** És imádkozott Jehvéhoz, és mondta: No, oh Jahve, nemde ez az én mondásom, míg földemen voltam? Ezért akartam elejét venni a Tarsisba való szökéssel. Mert tudtam, hogy te kegyelmes és irgalmas Isten vagy, hosszú tűrő és nagy

bek által méltatott gondolata, hogy e vben az *ember és állat* szavak törlendők; természetesen azért, hogy így az állatoknak ne kelljen gyászba öltözni, Istenhez kiállani és megtérni! És mit szóljunk, mikor ezzel szemben mások (pl Keil) Herodotosnak (IX. 24) azon tudósítása alapján, hogy a perzsák vezérekért való gyászukban loaik sörényét megnyirták, egész komolyan fejtegetik annak az ázsiai szokásnak természetrajzi és lélektani alapját, hogy az állatok az emberek gyászában részt vesznek! **9. v.)** *Ismét megbánhatja*, héb.: *visszatérhet és megbánja*, t. i. a már egyszer kimondott határozatát megint megbánhatja, és akkor nem hajítja végre. *Ki tudja?* ez is igazi antik (I. 2. Sám. 12, 22) népies felfogás: a próba nem árt. Jól 2, 14. is innét vette.

A váatlan kegyelem: **3, 10. v.)** Mint a 4, 1 skvben elbeszéltek mutatják, ez a kegyelem Jónára nézve még váratlanabb volt, mint a niniviek hirtelen megtérése. A zsidó lélek, amennyire bele élte magát a pogányság megsemmisülésének gondolatába, épen oly idegennek látta azt a gondolatot, hogy az részese lehet az isteni kegyelemnek. Az *elóhim* név alkalmazása itt is azon az elven alapszik, min az 5. 8. 9. vkben.

Jóna duzzogása: , 1—4. v.) Jóna szökési kísérletének érdekes és sokat mondó magyarázata. Az általa képviselt particularisticus zsidó szellemre nézve jellemző, hogy inkább élni sem akar, semhogy az lássa, hogy a pogányok Jahve kegyelmébe részesülnek. **1. v.)** A *vajjéra* (qal impfct. váv. con -al a *rá'a* igétől) alánya a 3, 10. té yálladéka: hogy Jahve megkegyelmezett a pogányoknak, az volt Jónának rossz. A *rá'áh g'dóláh* ugynevezett belső tárgy a *vajjéra*-hoz, I. GK²⁶. 117. §. q: nagy rossz gyánánt volt neki = valami nagy rossznak tartotta azt. Ugy hogy ezért *fellobbant neki* t. i. a haragja. **2. v.)** Ez a „nagy rossz“ kinosan lepte meg őt, bár bevallja, hogy nem érte váatlanul: ilyennek ismerte Jehvét és tőle telhetőleg igyekezett is e szándékában gáolni. A *qiddamti* = megelőztem. perf. de conatu: csak akarta neki elejét vágni; de ime nem sikerült. Ez a zsidóság

kegyelmtű, és a rossznak megbánója. **3.** Most azért, Jahve, vedd hát el az én életemet tőlem; mert jobb halnom, mint élnem. **4.** Jahve pedig monda: méltán haragszol?

4, 5. Aztán kiment Jóna a városból és leült a várostól keletre; míg meglátja, mi lesz a városban. **6.** Jahve pedig rendelt

vallástörténetének mély tanúsága: világmisszióra volt hivatva és semmi sem volt előtte ellenszenvesebb gondolat, mint az, hogy az, ami Jahvének épen lényege, az ő üdvözítő kegyelme, amit egykor oly tinnenéyesen jelentett ki a legnagyobb prófétának (Ex 34, 6.), a pogányokra kiáradjon. A 2b. t, mely Ex 34, 6. vból van átvéve, a különbséggel, hogy *emel* helyébe írónk az itteni helyzetnek megfelelőleg „a rossznak megbánója“ kifejezést tette, Jóel 2, 13. is átvette. **3.** v.) Készebb meghalni, semmint legfelségesebb életfeladatának megvalósulását lássa. *Jobb halálom életemnél*: jobb meghalnom, mint — ily körülmények közt — élnem. **4.** v.) Jahve kérdését nem kell kiegészíteni Jónának a 9. vből vett feleletével; csattanósabb így. E komoly kérdésre a felelet ideje csak az 5—8. v. józú eseményei után jön el. A *hétb* inf. abs. (*jótab* igétől) itt és 9. vben is adverbium.

Jóna megszégyenítése: **4.** 5—11. v.) Mig a próféta a hó napon epedve várja, hogy talán mégis csak elüllyed Ninive, addig Isten váratlanul egy csudifát növeszt feje fölé. Ez oly kellemes meglepetés volt Jónának, mint Ninive megtérése Istennek. Igen, de akkor meg hirtelen elszáradt a csudafa. Ez meg oly fájdalmas meglepetés volt Jónának, mint Istennek lett volna az, ha most ez a szép, nagy, újon meztért, üde Ninive egyszerre elüllyedt volna. De ehhez Jónának nincs érzéke. Nem jelentőség nélkül való, hogy az elbeszélés nem azzal végződik, hogy Jóna ezt megszégyenülve beismeri, hanem azzal, hogy Isten ezt megszégyenítőleg elébe tárja neki. Megindító csoda nagy szeretet nyilatkozik Isten kérdésében: „Hát én ne sajnáljam Ninivét?“ de Jóna néma marad rá. **5.** v.) E verset régtől kezdve hiányosnak találták azok, akik úgy gondolták, mint ma is a legtöbben, hogy Jóna hosszú tartózkodásra vonult ki, mert nem ad felvilágosítást afelől, hogy ez alatt a hosszú idő alatt hol lakott? Ezt a hiányt pótolta egy szófér a következő mondattal, melyet azok után a szavak után toldott be, hogy Jóna *leült a várostól keletre*, és csinált *magának ott kunyhó*, és *leült alá az árnyékba*, *mig meglátja* stb. De hát ha ő ilyen ügyesen felszerelkezve várta volna Ninive katasztrófáját, akkor nem *szóla* volna le annyira a csudafa katasztrófája, hiszen a *nyit* elég árnyékot tartott volna. **6.** v.) Jahve mellő *Elóhim* töltendő, valaki a 7. 8. és 9. versekkel való egyeztetés végett szurta be. *qiqájón* n. sz. = kolokintus, így Kár: fők; m. sz. borostyánfa, így Káldi; ujabban: ricinus, azaz csudafa (Kám: himboly), mely gyorsan nő és nagy levelei vannak és ezen

egy csodafát, és az felnyúlt Jóna fölé, hogy árnyék legyen feje fölött; és megörült Jóna a csodafának nagy örömmel. **7.** Akkor rendelt az Isten egy férget másnap a hajnal feljöttekor; az megütötte a csodafát és elszáradt. **8.** Történt aztán, mikor a nap ki sütött és Isten rekkenő keleti szelet rendelt és a nap Jóna fejére vágott és ő eltikkadt, hogy halálra kívánta lelkét és monda: Jobb halmom, mint élnem! **9.** Ekkor monda Isten Jónának: Méltán

a réven szerepelhetett többféleképen a különböző virágregékben. Herodotos és Plinius említ egy *kik* vagy *kiki* nevű növényt, melyből az egyiptomiak bizonyos olajat nyertek. A *lehacil ló mérdató* mondat: **hogy megmentse őt bajától**, toldás, vagy inkább szövegromlás eredménye. Mert a *nácal* (hif. inf.) nem *le*-vel vonzza tárgyát, és mert nem lehet tudni, hogy a ricinus miféle bajától akarja megmenteni Jónát? Némelyek a nap heve által, mások viszont az 1. vben említett haragja által okozott bajokra gondolnak. E rejtélyes mondat eredetének legvalószínűbb magyarázata az, hogy ez a *lihjót cél ál-rósó* mondtnak elromlott változata. A *hacil* t még a LXX is *hácél* nek olvasta és így *cálat*-tól származtatta: *tou skiazein auto*. Igen de mivel árnyékról már volt szó, és két ily mondtnak, **hogy legyen árnyék feje felett**, meg **hogy árnyéket tartson neki**, egymás mellett nincs értelme, tehát a *hácél*-t *hacil* nek olvasták és *nácal*-tól származtatták, de a *ló*-t meghagyták. Ekkor aztán gondoskodni kellett arról is, hogy mitől mentse meg Jónát a csodafa árnyéka, azért irták oda, hogy **a bajától**. **7. v.)** A féreg **megütötte** (*váltak a nákdh* ige hif. impf. nőn. egyes szám harmadik személy: *váv consec.-al*) a csodafát, ez olyan kifejezés, mint magyarul a guta ütése. Általában úgy fordítják, hogy **megszurta** vagy **megragta**, amit *nákdh* csak erőlte ve tehet; Izr. magy: **megverte**, ami pedig képtelen kép t ad. Az ige a csodafa hirtelen kivesztét fejezi ki. **8. v.)** Hosszu lélegzetű mondat. A **vajhi** a főmondat, azután jönnek a 8. a. vben az idő és körülmény határozó mondatok, amelyek közt történt a **vajhi** tárgyi mellékmondata által a 8b. vben hozott eset, az, hogy Jóna halálra keseredett. Meg kell figyelni a 8 b.-nek a hárommal való összecsengését, amiben célzat van: a csodafa hirtelen veszedelme éppen úgy elkiseríti Jónát, mint Ninive hirtelen megmenekülése. **9. v.)** Itt is, mint a 7 és 8 vben **Elóhim** és nem **Jahve** van, amiből esetleg lehetne külön jahvista és elohista forrásokra következtetni; de sokkal egyszerűbb, ha a 3, 5. 10. vknél mondottak nyomán itt is azzal magyarázzuk a dolgot, hogy itt Jahve nem mint Izrael szövetséges Istene érintkezik Jónával, hanem szemben áll vele, mint a pogányok szószólója, ami ő épen azért lehet, mert ő az Isten. Itt ismét célzat van abban, hogy Isten újra felveszi Jahvének 4. vbeli kérdését; és még élesebb célzat van a prófétának arra adott éles, kemény

haragszol a csodafáért? Az pedig monda: Méltán haragszom halálíg. **10.** Erre monda Jahve: Te sajnálsz azt a csodafát, amelylyel nem fáradtál és amelyet nem neveltél, mely egy éjjel lett és más éjjel elveszett: **11.** hát én ne sajnáljam Ninivét, a nagy várost, melyben több van tizenkétszer tizezer embernél, aki nem tud jobb és balkeze között különbséget tenni, és sok állat?!!

feleletében. Ezzel elárulja, hogy amily eleven érzéke van a kellemes e helyet adó árnyékok iránt, épen oly érzéketlen Jahvénak világboldogító nagy tervei iránt. És ezt tárja fel Jahve felelete. **10.** v.) *A sebbin lajláh hájáh ubin lajláh ábád* jó héber kifejezés: *mely éjfi gyanánt lett meg és éjfi gyanánt vészett el.* Egy muló tünemény, semmiség. **11.** v.) Ellenben Ninive óriási város, amelyben oly sok tizezer tudatlan, tehát a zsidóság által szeméremény bűnéért, a bálványimádásért jogosan felelősségre sem vonható, de élő és érző lény van! A *behémáh* = barom; de mi, mint a 3, 7-ben is, az emberrel való ellentétes párhuzamba való állítás miatt fordítottuk állatnak, a magyar u. i. az élőlények világát nem úgy osztja kétfelé, hogy „ember és barom“, hanem így, hogy „ember és állat“. Az ember nem tudja, mit csodáljon jobban, azt-é, hogy Izraelben voltak szivek, melyek e versek mélységeit átérték és ajkak, melyek ennek hangot mertek adni; vagy azt, hogy mikor idáig jutott a néplélek, Jóna ajkaira már nem tudott feleletet adni?
